

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه علوم سیاسی

پایان نامه کارشناسی ارشد

موانع رابطه جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا

از

حسن جعفری

استاد راهنما

دکتر سید امیر نیاکوئی

استاد مشاور

دکتر رضا سیمبر

خردادماه ۱۳۹۳

تقدیم به...

پدر و مادرم که برایم تجلیگاه ایثار هستند.

و تقدیم به حضور امید بخش، همسر م.

تقدیر و تشکر:

تشکر و سپاس بی پایان مخصوص خدایی است که بشر را آفریده و به او قدرت اندیشیدن داده است. پس از ارادت خاضعانه به درگاه خداوند بی همتا لازم است از زحمات پدر و مادر گرامی‌ام، خانواده و کلیه کسانی که در دوران تحصیل همواره مشوق و پشتیبان اینجانب بوده‌اند کمال تشکر را بنمایم.

همچنین بر خود لازم می‌دانم از استاد ارجمند جناب آقای دکتر سید امیر نیاکوئی به خاطر سعه صدر و رهنمودهای دلسوزانه که در تهیه این تحقیق مرا مورد لطف خود قرار دادند تشکر و قدردانی نمایم. همچنین از استاد مشاور محترم جناب آقای پروفیسور رضا سیمبر که همواره در پیشبرد این پژوهش کمک شایانی به بنده نمودند قدردانی می‌نمایم.

در پایان از زحمات اساتید گرانقدر جناب آقای دکتر احمد جانسیز و سرکار خانم دکتر راد گودرزی و آقای دکتر حسین شریفی و سایر اساتیدی که در دوران تحصیل مرا مورد لطف خود قرار داده‌اند و همچنین از جناب آقای دکتر محمد امانی و آقای جمال کریم‌نیا اساتید محترم بنده که چه در دوران تحصیل و چه در زندگی همواره راهنما و معلمان دلسوز بنده بوده‌اند تقدیر و تشکر می‌نمایم. و توفیق روز افزون ایشان را از درگاه ایزد منان خواستارم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
ح	چکیده فارسی
ط	چکیده انگلیسی
	فصل اول: کلیات تحقیق
۲	۱-۱- طرح و تبیین مسئله
۳	۱-۲- هدف پژوهش
۳	۱-۳- اهمیت و ضرورت پژوهش
۴	۱-۴- پیشینه پژوهش
۹	۱-۵- پرسش پژوهش
۱۰	۱-۶- فرضیه پژوهش
۱۰	۱-۷- تعریف مفاهیم
۱۳	۱-۸- متغیرهای پژوهش
۱۳	۱-۹- روش پژوهش
۱۳	۱-۱۰- موانع و محدودیت‌های پژوهش

۱۴	۱۱-۱- سازماندهی پژوهش
	فصل دوم: مبانی نظری
۱۶	مقدمه
۱۶	۱-۲- نگاهی به مناظره چهارم روابط بین‌الملل
۱۷	۲-۲- خردگرایی
۱۸	۳-۲- انعکاس‌گرایی
۲۰	۴-۲- سازه‌انگاری
۲۱	۱-۴-۲- هستی‌شناسی
۲۲	۱-۱-۴-۲- ساخت مادی-فکری پدیده‌های سیاسی
۲۲	۲-۱-۴-۲- رابطه ساختار-کارگزار
۲۴	۳-۱-۴-۲- هویت پویا و تجلی آن در سیاست بین‌الملل
۲۷	۲-۴-۲- سازه‌انگاری به عنوان یک راه میانه
۳۱	۵-۲- جایگاه مذهب در تئوری‌های بین‌الملل
۳۲	۵-۲- انکار دین در نظریات غالب روابط بین‌الملل

۳۴

نتیجه‌گیری فصل

فصل سوم: تاریخچه روابط دو کشور

۳۷

مقدمه

۳۸

۳-۱- آغاز روابط ایران و آمریکا

۴۰

۳-۱-۱- شروع ارتباطات رسمی - سیاسی و ایجاد سفارتخانه‌ها

۴۴

۳-۱-۲- روابط ایران و آمریکا در دوران رضاشاه

۴۷

۳-۲- روابط ایران و آمریکا از سال ۱۳۲۰ تا ۱۳۳۲

۵۱

۳-۲-۱- نقش آمریکا در کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲

۵۶

۳-۳- روابط ایران و آمریکا از ۱۳۳۲ تا انقلاب اسلامی ۱۳۵۷

۵۹

نتیجه‌گیری فصل

فصل چهارم: بررسی هویت‌های متعارض دو کشور

۶۲

مقدمه

۶۳

۴-۱- جمهوری اسلامی ایران

۶۳

۴-۱-۱- منابع هویتی جمهوری اسلامی ایران

۶۴

۴-۱-۱-۱- اسلام‌گرایی و چهار چوب فقهی - رهبری فقیه

- ۶۶ ۴-۱-۱-۲- تجربه و ذهنیت تاریخی ایرانیان.
- ۶۷ ۴-۱-۲- اصول و مبانی سیاست خارجی ج.ا.ایران
- ۶۸ ۴-۱-۲-۱- حفظ استقلال، نفی سلطه‌گری و سلطه‌پذیری.
- ۶۹ ۴-۱-۲-۲- ظلم‌ستیزی، عدالت‌خواهی و استکبارستیزی
- ۷۰ ۴-۱-۲-۳- حمایت از مستضعفان و جنبش‌های آزادی‌بخش
- ۷۱ ۴-۱-۲-۴- حمایت و دفاع از مسلمانان جهان
- ۷۳ ۴-۲- ایالات متحده آمریکا
- ۷۳ ۴-۱-۲- بنیان‌های سیاست خارجی آمریکا
- ۷۴ ۴-۱-۱-۱- مکتب هامیلتونیسیم
- ۷۴ ۴-۱-۲-۲- مکتب جکسونیسیم
- ۷۵ ۴-۱-۳-۳- مکتب ویلسونیسیم
- ۷۷ ۴-۲-۲- ارزشهای آمریکایی
- ۸۰ ۴-۲-۳- هویت‌سازی در سیاست خارجی آمریکا
- ۸۱ ۴-۳- تعمیق شکافها و شکست تلاشها
- ۸۳ نتیجه‌گیری فصل:

فصل پنجم: نتیجه گیری

۸۶

منابع پژوهش

۹۲

منابع فارسی

۹۵

منابع اینترنتی

۹۵

منابع لاتین

موانع رابطه جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا

حسن جعفری

از زمان شروع روابط سیاسی دو کشور ایران و آمریکا، که از دوره‌ی قاجار آغاز شده روابط این دو کشور همواره دچار فراز و نشیب‌هایی بوده است. ایران در ابتدا آمریکا را به این دلیل که به دنبال اهداف امپریالیستی نبود و نیز به عنوان نیروی سومی که می‌خواست نقش موازنه را در مقابل قدرت‌های روسیه و انگلیس بازی کند، وارد سیاست خود نمود. اما بعد از جنگ جهانی دوم، آمریکا که پیروز این جنگ بود به گسترش روزافزون نفوذ خود در ایران پرداخت و جانشین روسیه و انگلیس شد. آمریکا به منظور تعقیب سیاست‌های جهانی خود در مقابله با نفوذ شوروی در ایران به گسترش نفوذ و سلطه‌ی همه‌جانبه‌ی خود در این کشور پرداخت. اما با وقوع انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ و تسخیر سفارت آمریکا در تهران، روابط دیپلماتیک دو کشور تعطیل شد و تا به امروز هیچ رابطه‌ی رسمی بین دو کشور برقرار نگردیده است. لذا این پژوهش با بررسی این موضوع از دیدگاه سازه‌انگاری، در پی پرداختن به این سؤال است که مهم‌ترین عوامل عدم برقراری رابطه دوستانه و دیپلماتیک بین جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا چه می‌باشد. به نظر می‌رسد که این موانع را باید در ایدئولوژی‌های حاکم بر سیاست خارجه دو کشور جست‌وجو نمود؛ شکاف ایدئولوژیکی و هویتی بین دو کشور نقش مهمی در عدم برقراری روابط دیپلماتیک دو کشور داشته است.

کلیدواژه: ایران، ایالات متحده آمریکا، سازه‌انگاری، ایدئولوژی، هویت.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- طرح و تبیین مسئله

دو کشور ایران و ایالات متحده آمریکا از دوره قاجاریه روابط سیاسی و رسمی خود را شروع کردند، روابطی که عاری از هرگونه رابطه سلطه و استعماری بود. و ایران، آمریکا را به عنوان نیروی سوم که می‌توانست در مقابل سلطه‌گری دو کشور استعماری روسیه و انگلیس قرار گیرد وارد سیاست خود کرد و تا جنگ جهانی دوم این روابط در شرایطی تداوم یافت که ایران حوزه نفوذ انگلیس و روسیه بود و آمریکا نیز به خاطر نداشتن منافع حیاتی در ایران چندان رغبتی به ایران نداشت. تا این زمان ایرانیان آمریکا را دارای هویتی انسان دوستانه و عاری از هرگونه سلطه‌گری می‌دانستند. ولی بعد از جنگ جهانی دوم که آمریکا جای انگلیس و روسیه را در ایران گرفت در راستای سیاست مقابله با کمونیست که در همسایگی شمالی ایران کمین نموده بود و در پی سیاست‌های جهانی خود در این راستا از جمله سیاست سد نفوذ و... شروع به دخالت در امور داخلی و بین‌المللی ایران نمود. و بخصوص با کودتای سال ۱۳۳۲ که دولت مردمی مصدق را سرنگون ساخت و شاه را دوباره به تاج و تخت برگرداند و از آن تاریخ روند سلطه آمریکا بر ایران روز به روز بیشتر شد و سرسپردگی شاه که سلطنت خود را بعد از خدا مدیون آمریکا می‌دانست این روند را تشدید می‌نمود، و در جریان انقلاب اسلامی آمریکا علاوه بر تأیید سرکوب‌های شدید معترضان توسط رژیم شاه به حمایت از شاه و مقابله با خواسته ایرانیان برآمد، در این زمان هویتی که ایرانیان برای کشور آمریکا قائل بودند متفاوت‌تر از هویتی بود که در دوران قبل از جنگ جهانی دوم برای آن کشور قائل بودند، آمریکا در افکار و انگاره‌های ایرانیان کشوری سلطه‌گر و استعماری بود که سال‌ها بر ایران سلطه داشته بوده. بعد از وقوع انقلاب اسلامی ماجرای تسخیر سفارت آمریکا در تهران توسط نیروهای انقلابی پیش می‌آید و از آن تاریخ روابط سیاسی دو کشور تعطیل می‌شود. تا کنون نیز هیچ‌گونه رابطه سیاسی رسمی بین دو کشور برقرار نشده، البته در این مدت چند باری زمزمه‌های برقراری روابط از هر دو طرف شنیده شده بود که هر بار با مخالفت‌های شدیدی در برخی مجامع داخلی هر دو کشور مواجه شده است. به نظر می‌رسد که موانع عمده‌ای در برقراری روابط دو کشور وجود دارد که تا برداشتن این موانع بعید به نظر می‌رسد که روابط این دو کشور برقرار شود. موانعی که بعید به نظر می‌رسد جنس آنها مادی و واقع‌گرایانه باشد. و باید این موانع را در ایدئولوژی‌های متعارض دو کشور و هویت پویای هر دو طرف جستجو نمود. شناسایی این موانع و پرداختن به روند به وجود آمدن این موانع رسالت این پژوهش می‌باشد.

۲-۱- هدف پژوهش

هدف هر تحقیق و پژوهشی، پر کردن خلاء و کاستی‌ها و یا در جهت رفع عیب و نواقص نوشته‌های دیگران می‌باشد. بر این اساس نویسنده در جریان بررسی منابع کتابخانه‌ای با فقدان یک منبع مستقل در زمینه مورد مطالعه مواجه شد به طوری که علی‌رغم وجود منابع فراوان در مورد خصومت دو کشور جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا منبع مستقلی که به موضوع مورد بحث در این تحقیق یعنی موانع رابطه (بخصوص در حوزه تکوین‌گرایی)، وجود ندارد و می‌توان چنین نیز گفت که هدف این تحقیق شناسایی عوامل و زمینه‌های وجود تنش در روابط جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا می‌باشد. بنابراین هدف اصلی این پژوهش گردآوری و تدوین منبعی در این خصوص می‌باشد.

۳-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش

امروزه بیش از هر زمان دیگری، به دلایلی از جمله وابستگی متقابل کشورها و... به هم، کشورها در تعامل باهم قرار دارند. در چنین شرایطی دو کشور ایران و آمریکا حدود ۳۵ سال هیچ‌گونه روابط دیپلماتیک رسمی برقرار ننموده‌اند. دو کشوری که هر یک شرایط منحصر به فردی نسبت به کشورهای دیگر دارند؛ آمریکا که به عنوان هژمون چندبعدی که قطعاً برقراری روابط با آن حداقل از لحاظ اقتصادی به نفع ایران خواهد بود و ایران نیز که به عنوان بازیگر عمده منطقه خاورمیانه و موقعیت ژئوپولیتیک آن که بر سر شاهراه انرژی جهان قرار دارد برقراری ارتباط با آن قطعاً به نفع آمریکا خواهد بود چنانچه در دوران قبل از انقلاب نیز ایران برای آمریکا در حکم ژاندارم منطقه بوده است، با توجه به اینکه عدم رابطه جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا در طول این سه دهه آثار مضر بر دو کشور بخصوص ایران داشته است شناسایی عوامل چالش‌برانگیز روابط این دو کشور اهمیت داشته و ضرورت پیگیری این پژوهش را می‌طلبد؛ و همچنین پاسخ به چرایی عدم روابط دو کشور و پی بردن به دلایل خصومت دو کشور اهمیت و ضرورت تحقیق را مشخص می‌نماید. پرداختن به ایدئولوژی‌های متعارض دو کشور که می‌توان از آنها به عنوان دیوارهای بلند خصومت بین جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا یادکرد ضرورت تحقیق را بیان می‌نماید.

با توجه به عنوان پایان‌نامه که بررسی روابط متقابل خارجی دو کشور جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا را می‌طلبد، مجبوریم علاوه بر منابعی که روابط دو کشور را بررسی نموده به منابعی که سیاست خارجی هر یک از دو کشور را به صورت اختصاصی بررسی نموده نیز رجوع کنیم تا از لابلای این آثار به بررسی سیاست‌های متقابل دو کشور نائل شویم. و همچنین برای بررسی سیاست خارجی دو کشور از منظر سازه‌انگاران لازم است تا به آثاری که سیاست خارجی این دو کشور را از این دیدگاه بررسی نموده‌اند نیز رجوع شود.

کتاب ایران و ایالات متحده آمریکا نوشته یوناه الکساندر، الن نانز که در سال ۱۳۷۸ توسط انتشارات قومس به چاپ رسیده است. به تاریخ مستند روابط دو جانبه ایران و آمریکا پرداخته است و کلیه اسناد تاریخی پیوندهای اقتصادی، سیاسی و نظامی بین دو کشور را ذکر نموده است. و روابط دو کشور را از ابتدای آن یعنی از سال ۱۸۵۶ که اولین قرارداد بین دو کشور منعقد شد تا تسخیر سفارت آمریکا در تهران و قطع روابط دیپلماتیک دو کشور را پوشش می‌دهد، این کتاب که مشتمل بر یک مقدمه و نه فصل می‌باشد تنها به ذکر اسناد مکتوب بین دو کشور پرداخته و از ارائه تاریخی تحلیلی پرهیز نموده است، و همچنین نویسنده از دیدگاه علمی به بررسی موضوع نپرداخته است.

کتاب ایران و آمریکا که مؤلف آن آقای حسن واعظی (۱۳۷۹) می‌باشد و در انتشارات سروش به چاپ رسیده است، مشتمل بر هفت فصل است که به بررسی سیاست‌های آمریکا در ایران پرداخته است، در این نوشتار تاریخیچه و ماهیت سیاست‌های آمریکا در ایران در طی هفت فصل بررسی و تحلیل شده است. در فصل اول خلاصه‌ای از روند شکل‌گیری و حضور آمریکا در صحنه معادلات جهانی ارائه می‌گردد. فصل دوم با عنوان روند شکل‌گیری دیوار بلند بی‌اعتمادی مروری است بر تاریخیچه شکل‌گیری روابط ایران و آمریکا. در فصل سوم که استراتژی مهار عنوان گرفته، سیاست ایالات متحده علیه جمهوری اسلامی ایران از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۶۱ بررسی می‌شود. موضوع فصل چهار ارزیابی زمینه تدوین و اجرای طرح بازسازی شده فروپاشی شوروی علیه ایران است. در فصل پنجم نقد و تحلیلی از شیوه‌های جنگ روانی آمریکا علیه ایران فراهم می‌آید. در فصل شش نیز به ریشه‌های خصومت نظام سلطه جهانی با اسلام و ایران اشاره شده و در آخر نیز ضمن جمع‌بندی مطالب به ارائه راهبردهایی اختصاص می‌یابد. اما در نقد این اثر می‌توان چنین بیان نمود که اولاً نویسنده در تحقیق خود جانب بی‌طرفی را رعایت نکرده و جانبدارانه

علیه آمریکا نوشته است و دوم اینکه اثر فاقد چهارچوبی علمی همچون دیدگاه واقع‌گرایی یا سازه‌انگاری که بحث پایان‌نامه موجود است به مسئله پرداخته است.

کتاب نفوذ آمریکا در ایران: بررسی سیاست خارجی آمریکا و روابط با ایران نوشته ابراهیم سنجر (۱۳۶۸) که در آن نویسنده تلاش دارد به نقش مستشاران آمریکایی بپردازد؛ کتاب حاضر حاوی اسناد و تحقیقی است درباره این مستشاران که از دو بخش تشکیل شده است. بخش اول «مدخل پژوهشی» و بخش دوم حاوی «اسناد» است. بخش نخست، سیر تاریخی ورود و حضور مستشاران آمریکایی را در محدوده زمانی سال‌های ۱۲۰۸ تا ۱۳۵۷ ش _ از ورود نخستین آمریکایی‌ها به ایران تا سقوط سلسله پهلوی _ به شیوه توصیف و تحلیل رویدادها شامل می‌شود که بر پایه کتاب‌ها، مشروح مذاکرات مجلس، روزنامه، مجلات و اسناد موجود تألیف شده است. بخش اول کتاب متشکل از پنج فصل است: فصل یکم به پیشینه تاریخی ورود آمریکایی‌ها به ایران و آغاز روابط دو کشور، تحولات عصر مشروطه و لزوم استخدام مستشاران خارجی مربوط می‌شود. در فصل دوم اوضاع ایران، از آغاز جنگ جهانی اول تا پایان دهه ۱۳۲۰ بررسی شده است که در این فصل مباحثی چون استخدام میلپو و دیگر مستشاران آمریکایی، برخی قراردادهای منعقد شده میان آمریکا و ایران و برنامه «اصل چهار ترومن» مطرح شده است. فصل سوم به دهه ۱۳۳۰ اختصاص دارد که شامل بررسی کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ و روابط ایران و آمریکا پس از آن، برخی هیأت‌های مستشاری، سرمایه‌گذاری‌ها و موافقت‌نامه‌ها و تشکیل ساواک است. فصل چهارم دربرگیرنده رویدادهای مهم مستشاری در دهه ۱۳۴۰ است که عبارت‌اند از: اصلاحات آمریکایی در دولت امینی و علم، تصویب کاپیتولاسیون در دولت منصور، فعالیت‌های فرهنگی آمریکا، خرید تسلیحات نظامی در دولت هویدا، گسترش اختیارات، مداخلات و اقتدار مستشاران نظامی، نارضایتی و اعتراض علیه حضور آمریکایی‌ها در ایران. در فصل پنجم موضوعاتی چون روابط ایران و آمریکا، افزایش حضور مستشاران آمریکایی در ایران و خرید گسترده تسلیحات نظامی، فعالیت‌های اطلاعاتی آمریکا در ایران، مبارزات ضد آمریکایی، انقلاب اسلامی و تزلزل موقعیت آمریکایی‌ها و خروج آنها از ایران که در دهه ۱۳۵۰ تا انقلاب اسلامی روی داده، به بحث گذاشته شده است. در بخش دوم کتاب، اسناد سیاسی درباره مستشاران آمریکایی، بر پایه اسناد بایگانی ساواک در آرشیو مرکز اسناد انقلاب اسلامی، همچنین اسنادی از موسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران و سازمان اسناد ملی ایران فراهم آمده که شامل ۱۵۵ فقره سند یک تا چند برگه است. اما نقد یا به عبارتی

نقصی که می‌توان بر این اثر ذکر کرد نبود تحلیلی علمی و عدم بررسی عوامل چالشی روابط جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا می‌باشد.

کتاب بررسی روابط سیاسی ایران و ایالات متحده آمریکا (۱۳۳۲-۱۳۴۷) که نوشته حمیدرضا بدراتی (۱۳۸۹) می‌باشد. نگارنده در کتاب حاضر روابط این دو کشور را در دوره‌های مختلفی چون از ابتدا تا قبل از کودتای ۱۳۳۲ و دوره ریاست جمهوری آیزنهاور، جان اف کندی و لیندون بی. جانسون بررسی می‌کند. روابط سیاسی ایران و ایالات متحده آمریکا از سال ۱۸۸۳ میلادی / ۱۲۶۲ شمسی با تأسیس سفارت آن کشور در ایران آغاز شد. این مناسبات حدود یک سده ادامه یافت، از فراز و نشیب‌های بسیاری گذشت و سرانجام وقوع انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۹۷۹ م / ۱۳۵۷ ش و آغاز بحران گروگان‌گیری، که به این مناسبات چندین و چندساله پایان داد و دشمنی و خصومت، جایگزین روابط گرم و دوستانه دو کشور شد. به نظر می‌رسد این کتاب تحلیلی از هویت و ایدئولوژی دو کشور نداشته باشد و تنها به بیان حوادث تاریخی در روابط دو کشور بسنده نموده است.

کتاب آمریکا و براندازی جمهوری اسلامی که توسط کامران غضنفری (۱۳۸۱) نوشته شده؛ در کتاب حاضر، تاریخ روابط ایران و ایالات متحده آمریکا، در دو وجه خوب و بد بازگو می‌گردد. به تصریح نگارنده: وجه نیک آن دوران شوسترها و باسکرویل‌ها و نقش مثبت آمریکا در تضمین استقلال و تمامیت ارضی ایران در جنگ دوم جهانی را دربر می‌گیرد، و وجه بد آن به نقش مستقیم آمریکا در سرنگونی حکومت ملی مصدق و استقرار دیکتاتوری ۲۵ ساله بعد از آن و مداخلات آشکار آمریکا در امور داخلی ایران تا انقلاب ۱۳۵۷ می‌پردازد. افزون بر آن، نگارنده درباره‌ی تاریخ و تحولات بیست و پنج سال اخیر در روابط ایران و آمریکا، مباحثی مطرح می‌سازد. اما آنچه در این نوشته دیده می‌شود دیدگاه جانبدارانه و ایدئولوژیکی نویسنده و همچنین غفلت از ذکر عوامل چالش‌برانگیز این دو کشور می‌باشد.

کتاب چالش‌های ایران و آمریکا، که توسط جواد منصوری (۱۳۹۰) نوشته شده، شامل دو بخش می‌باشد که بخش اول آن تاریخچه‌ی روابط ایران و آمریکا و نویسنده تأکید دارد که بعد از جنگ دوم جهانی و تضعیف استعمارگران قاره اروپا، ایالات متحده برای خارج کردن رقبا و جذب تدریجی کشورهای مستعمره شعار آزادی، استقلال، توسعه اقتصادی و مقابله با کمونیسم را انتخاب کرد. موقعیت استراتژیک (حساس جغرافیایی) و ژئواستراتژیک (امکانات سرزمینی) ایران انگیزه‌ای برای حضور بیشتر و در نهایت سلطه کامل بر این سرزمین بود. این بخش شامل دو فصل هست که به تاریخچه روابط ایران و آمریکا

می‌پردازد. و بخش دوم که متن اصلی آن در مورد چالش‌های جمهوری اسلامی و آمریکا است مشتمل بر پنج فصل می‌باشد. به نظر می‌رسد این اثر در بین سایر آثار از لحاظ بررسی موارد و عوامل موثر چالش بین دو کشور از سایر آثار جامع‌تر باشد اما آنچه در این اثر مورد توجه ما می‌باشد دیدگاه سازه‌نگارانه یا به عبارتی تکوین‌گرایانه است که در این اثر به آن توجه نشده است.

کتاب تاریخ روابط خارجی ایران نوشته عبدالرضا هوشنگ مهدوی (۱۳۸۸) به بررسی روابط خارجی ایران از ابتدای دوران صفویه تا پایان جنگ دوم جهانی می‌پردازد که منبعی برای بررسی روابط سیاسی دو کشور بخصوص برای دوران آغاز روابط دو کشور ایران و ایالات متحده آمریکا می‌باشد. اما عمده نقدهایی که به این اثر می‌توان ذکر کرد محدودیت تاریخی آن است که مورد بررسی قرار گرفته و همچنین منبع مستقل و مختص روابط دو کشور ایران و ایالات متحده نیست و پژوهشگر باید از لابلای مطالب کتاب به بررسی تاریخ روابط دو کشور نائل شود و دیگر اینکه نویسنده از دیدگاه علمی و یا تحلیلی برای بررسی روابط سیاسی استفاده نکرده است و تنها به توصیف رویدادها بسنده نموده است.

کتاب سیاست خارجی ایران در دوران بعد از فروپاشی شوروی که توسط شیرین هاتر (۱۳۹۲) نوشته شده و مهدی ذوالفقاری آن را ترجمه نموده و توسط انتشارات میزان به چاپ رسیده است؛ نویسنده به بررسی سیاست خارجی ایران بعد از فروپاشی شوروی پرداخته است، کتاب مشتمل بر ده فصل می‌باشد که فصل اول به موضوعات بنیادینی همچون سیستم بین‌المللی بعد از فروپاشی شوروی می‌پردازد. فصل دوم زمینه‌های داخلی سیاست خارجی ایران را مورد بررسی قرار می‌دهد. فصل سوم به مطالعه روابط خارجی ایران و ایالات متحده آمریکا می‌پردازد و با اشاره‌ای به تاریخچه روابط دو کشور به خصوصت‌های دو کشور اشاره می‌کند. فصل چهارم کتاب رابطه ایران و اروپا را پوشش می‌دهد، فصل پنجم به رابطه ایران و روسیه و مراودات این دو کشور می‌پردازد. فصل ششم نیز به سیاست خارجی ایران در قبال کشورهای شرق همچون هند و چین می‌پردازد. فصل هفتم مختص بررسی روابط ایران با کشورهای همسایه خود از قبیل ترکیه، پاکستان، افغانستان می‌باشد. فصل هشتم مناسبات ایران با کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز را مورد بررسی قرار داده است. فصل نهم نیز به رابطه ایران با جهان عرب و عوامل تعیین کننده در مناسبات میان آنان اشاره دارد. و در فصل ده نیز رابطه ایران با کشورهای آفریقا و آمریکای لاتین را مورد بررسی قرار می‌دهد. کتاب حاضر از لحاظ بررسی روابط خارجی ایران و آمریکا، منبع جامعی در این خصوص می‌باشد ولی دارای کاستی‌ها و نواقصی می‌باشد از جمله

اینکه؛ نویسنده به حمایت و جانبداری از سیاست‌های آمریکا پرداخته و بی‌طرفی در تحقیق را رعایت نکرده و همچنین با وجود ذکر و تأکید بر نقش ایدئولوژی در سیاست خارجی ایران، در تحلیل‌های خود چندان به این موضوع اشاره‌ای ننموده است.

کتاب ایالات متحده و ایران در سایه مصدق که تألیف آن را جیمزاف. گود (۱۹۹۴) بر عهده داشته و مهدی حقیقت خواه نیز آن را ترجمه نموده است، به بررسی روابط دو کشور ایران و آمریکا و تأثیر مصدق بر روابط دوجانبه این دو کشور پرداخته است و سیاست‌هایی که آمریکا در قبال ملی شدن صنعت نفت ایران پیش گرفت که در نهایت به نقش آمریکا در طراحی کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ که دولت مصدق سرنگون می‌شود و شاه دوباره به ایران برمی‌گردد می‌پردازد. این اثر برای بررسی اتفاقات کودتا منبع مفیدی می‌باشد ولی نواقصی نیز دارد از جمله اینکه کتاب مختص این دوره تاریخی محدود بوده و فاقد دیدگاهی علمی در تحلیل‌های آن می‌باشد.

کتاب سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران نوشته دکتر سید جلال دهقانی فیروزآبادی، که انتشارات سمت آن را در سال ۱۳۸۹ به چاپ رسانده است به بررسی رویکردهای نظری سیاست خارجی ایران می‌پردازد. در فصل اول کتاب ضمن بیان رویکردهای دیگر به توضیح رویکرد سازه‌انگارانه سیاست خارجی ایران می‌پردازد، و در فصل دوم در ذکر منابع سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران به متغیرهای فرهنگی از جمله ایدئولوژی و فرهنگ اشاره دارد و در فصل سوم نیز به اصول، منافع، اهداف و راهبرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران اشاره می‌کند. این کتاب به لحاظ بررسی و تحلیل سیاست خارجی ایران منبع جامعی می‌باشد بخصوص تحلیل سیاست خارجی در قالب دیدگاه تکوین‌گرایانه که بحث عمده این پایان‌نامه نیز می‌باشد و یا در توجه به نقش مذهب در سیاست خارجی ایران نیز نمی‌توان آن را نادیده گرفت. این کتاب به رغم ارزشمندی خود دارای نواقص و کاستی‌هایی در حوزه موضوع پایان‌نامه حاضر می‌باشد از جمله پرداختن به تحلیل سیاست خارجی آمریکا همچون سیاست خارجی ایران؛ و همچنین پرداختن به موضوع آمریکا در تحلیل‌های سیاست خارجی ایران.

مقاله جستاری بر تاریخ روابط فرهنگی و سیاسی ایران و آمریکا نوشته زینب محمدپور (۱۳۹۱)، که نگارنده در این مقاله سعی دارد به برقراری روابط ایران با آمریکا در دوران ناصری و انگیزه‌های متقابل آمریکا به برقراری این رابطه توجه نموده و به اولین تماس‌های دو کشور در این دوره تاریخی اشاره می‌کند. نویسنده در این مقاله مقطع تاریخی محدودی را برای بررسی انتخاب نموده است.

مقاله رویکرد سازه‌انگاران به زمینه‌های اجتماعی روابط ایران و آمریکا که نوشته دکتر سلیمی (۱۳۸۸) است. هدف اصلی در این مقاله بررسی زمینه‌ها و گرایش‌های موجود در ایران و آمریکا در مورد کشور دیگر است. تصمیم‌های دو کشور در مورد طرف مقابل و وضعیت روابط دو کشور نیز به صورت اجتماعی بر ساخته می‌شوند. این مقاله در پی اثبات این بوده که وضعیت موجود در روابط دو کشور، بی‌ارتباط با نگرش‌های جاری در میان مردمان دو کشور نیست. گرایش‌ها در هر دو جامعه به حل و فصل تدریجی مشکلات می‌باشد. مؤلف در این مقاله به عوامل و چالش‌های بین دو کشور پرداخته است.

مقاله سازه‌انگاری، هویت، زبان و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران؛ نوشته ابراهیم متقی و حجت کاظمی (۱۳۸۴) که در این مقاله نویسنده تلاش نموده ضمن بیان دیدگاه سازه‌انگاری و توضیح فلسفه آن و با بیان زمان و دلایل گسترش و ظهور این روش‌شناسی به تحلیل سیاست خارجی ایران با رویکرد سازه‌انگاری و تأکید بر نقش هویت و زبان می‌پردازد. نویسنده به رویکرد سازه‌انگاری سیاست خارجی ایران در قبال ایالات متحده آمریکا پرداخته است.

با وجود اینکه نگارنده در تدوین این پژوهش از منابع مذکور استفاده خواهد نمود ولی هیچ یک از اینها، موانع رابطه ایران و آمریکا که موضوع پایان‌نامه می‌باشد را به طور مستقیم مورد بررسی قرار نداده‌اند. این تحقیق تلاش خواهد کرد برخی از ضعف‌های عمده در ادبیات مربوط به این موضوع را برطرف نماید هرچند که مانند سایر منابع خالی از اشکال نخواهد بود. کار جدید در پژوهش حاضر این خواهد بود که با رویکرد سازه‌انگاران روابط جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا مورد بررسی قرار داده و عوامل هویتی و ایدئولوژیکی که مهم‌ترین عوامل در عدم برقراری رابطه دو کشور می‌باشد را مورد بررسی قرار دهد.

۱-۵- پرسش پژوهش

شکاف‌های ایدئولوژیکی و تضادهای بنیادین هویتی چه تأثیری در عدم شکل‌گیری رابطه دوستانه و دیپلماتیک بین جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا دارند؟

۱-۶- فرضیه پژوهش

شکاف ایدئولوژیکی و تضادهای بنیادین هویتی بین جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا نقش مهمی در عدم برقراری روابط دیپلماتیک بین این دو کشور داشته است.

فرضیه‌های رقیب

۱. رقبای منطقه‌ای ایران با تأثیر خود بر سیاست خارجی دو کشور، نقش عمده‌ای بر عدم برقراری روابط دیپلماتیک ایران و آمریکا داشته‌اند.
۲. رقابت‌های جناحی در داخل هر دو کشور نقش بارزی در ادامه روابط خصمانه دو کشور ایران و آمریکا دارند.
۳. کشورهایی که از عدم برقراری رابطه سیاسی بین ایران و آمریکا منتفع می‌شوند مانند روسیه و چین نقش اصلی را در عدم برقراری روابط دو کشور داشته‌اند.

۱-۷- تعریف مفاهیم

انقلاب: مفهوم انقلاب مانند بسیاری از پدیده‌های اجتماعی دیگر دارای تعریف واحد و متفق میان همه نیست. شاید به تعداد اندیشمندانی که درباره‌ی آن به بحث پرداخته‌اند، از انقلاب تعریف ارائه شده است. ولی تعریف جامعی که بتوان از انقلاب ارائه نمود عبارت است از: «انقلاب به آن پدیده‌ی اجتماعی گفته می‌شود که منجر به تغییر و تحول بنیادین و اساسی در زمینه‌های سیاسی و اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی و ایدئولوژیکی یک جامعه با مشارکت مردم همراه با خشونت گردد». در این تعریف چند نکته قابل توجه است، اول این که انقلاب یک پدیده‌ی اجتماعی است، بنابراین کاربرد انقلاب از این دیدگاه در مورد پدیده‌های اجتماعی است نه سایر رویدادهای غیر اجتماعی؛ دوم این که انقلاب باید منجر به تغییرات بنیادین و اساسی شود؛ یعنی دگرگونی، نه اصلاح و بازسازی و غیره؛ سوم این که هنگامی به یک پدیده‌ی اجتماعی انقلاب می‌گوییم که در همه‌ی ابعاد ذکر شده